

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG AZ EGYHÁZI 1%-RÓL

Az Alkotmánybíróság közelmúltbeli döntése¹ szerint a törvényalkotó azzal, hogy nem biztosította az adózók számára, hogy személyi jövedelemadójuk „egyházi” 1%-áról rendelkező nyilatkozatuk kedvezményezettjeként valamennyi vallási közösség közül választhassanak, mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenes helyzetet idézett elő. A testület felhívta az Országgyűlést, hogy 2017. december 31-ig szüntesse meg a vallási közösségek közötti diszkriminatív helyzetet.

A valódi, azaz az Abtv. 27.§-a szerinti panasz eljárás indítványozója a Szim Salom Progresszív Zsidó Hitközség tagja és tisztségviselője, aki indítványában azt sérelmezte, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (továbbiakban: NAV) határozata, továbbá a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság, illetve a Kúria azt jóváhagyó döntései megfosztották őt annak lehetőségétől, hogy adójának „egyházi 1%-át” annak a vallási tevékenységet végző szervezetnek ajánlja fel, amelynek maga is követője. Az indítvány NAV és a bírósági döntések alaptörvény-ellenességének egállapítására és megsemmisítésére irányult. Az indítványozó panaszában azt is kifogásolta, hogy a bíróságok és a NAV nem vették figyelembe az Alkotmánybíróság 6/2013. (III. 1.) AB határozatát, illetve az Emberi jogok Európai Bíróságának a Magyar Keresztény Mennonita Egyház és Mások kontra Magyarország ügyben hozott döntését, és nem állították helyre automatikusan a hitközség korábbi státuszát.

Az Alkotmánybíróság a hatósági és bírósági döntéseket támadó panaszt nem találta megalapozottnak. A testület érvelésében abból a korábban is kifejtett elvi álláspontjából indult ki, amely szerint az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény keletkezését megelőző gyakorlata továbbra is irányadó, hiszen bár az Alaptörvény szövegezése eltéréseket mutat, a különvált működés valójában nem jelent mást, mint az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatának az alkotmányos szövegben való kodifikálását.² A bírák azt is hangsúlyozták, hogy az „*anyagi támogatások szabályainak meghatározása során az államnak különös figyelemmel kell lennie a vallásszabadsághoz való jog sajátosságaira, valamint arra, hogy valamely vallási közösség ne kerüljön sem más vallási közösségekhez, sem pedig velük összehasonlítható helyzetben lévő más szervezetekhez képest indokolatlanul hátrányos helyzetbe...*”³ A testület megerősítette azt a korábbi álláspontját is, amely szerint az egyes vallási közösségek közötti különbségek egészen addig a határig figyelembe vehetők, ameddig nem diszkriminatív jogi szabályozásból erednek. Ugyanis az állam világnézeti semlegességének elve érvényesülést kíván mind a közösségi feladatok megszervezése, az anyagi támogatások elosztása, valamint az állam és az egyházak közötti együttműködés terén.

E tételek lefektetése után a testület a hátrányos megkülönböztetéssel összefüggő elvi megállapításként szögezte le, hogy alkotmányellenes megkülönböztetés csak összehasonlítható, vagyis azonos csoportba tartozó személyi körben lehetséges, azonban nem lehet diszkriminációt megállapítani akkor, ha a jogszabály eltérő alanyi kör tekintetében

¹ 17/2017. (VII. 18.) AB határozat.

² Jakab András – Szilágyi Emese: Sarkalatos törvények a magyar jogrendben. In: A magyar jogrendszer állapota (szerk. Jakab András – Gajduschek György) mtatkjti, Budapest 2016. 309., illetve Indokolás [29]

³ Indokolás [26]

állapít meg eltérő bánásmódot. Mindehhez a bírák azt is hozzátették, hogy az egyháztámogatás kérdése és az Alaptörvény VII. cikke nem hozható összefüggésbe, „*az Alaptörvény e rendelkezése ugyanis a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való jogot deklarálja.*”⁴ Az Alkotmánybíróság figyelembe vette azt is, hogy a szóban forgó vallási szervezet korábban nem kezdeményezte technikai szám ismételt kiadását.

Az alkotmánybírói érvelés másik fontos megállapítása, hogy az indítványban támadott döntéseket a NAV, illetve a bíróságok a hatályos jogszabályok alapulvételével hozták, azaz valójában a jogszabályi rendelkezések azok, amelyek kizárják az 1%-os kedvezményezett körből a hitközséget. Ennek azért van jelentősége, mert így megállapítható, hogy nem a támadott határozatoknak, hanem a jogalkotó döntésének eredménye, hogy az 1%-os felajánlásokra jogosult bevett egyházak, és a vallási tevékenységet végző szervezetek között megkülönböztetés történt: „*[i]gy azonban az is megállapítható, hogy az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panaszban támadott NAV eljárás és a bíróságok eljárása önmagában nem volt diszkriminatív, hiszen nem a NAV és a bíróságok tettek indokolatlan különbséget a hitközség és a bevett egyházak között (és tekintették ezért érvénytelennek a panaszos személyi jövedelemadója 1%-ának a hitközség részére történő felajánlását), hanem azok csak a jogszabályi keretek között hozták meg döntésüket.*”⁵ Mindebből a testület azonban arra a következtetésre jut, hogy nem történt hátrányos megkülönböztetés, ugyanis a releváns jogszabályok alapján a bevett egyházak és a vallási tevékenységet végző szervezetek nem képeznek homogén csoportot. Tehát a vitatott határozatok alaptörvény-ellenessége sem állapítható meg.

Egyszerű átfogalmazásnak tűnik, valójában azonban nyelvtani elemzéssel megállapítható, hogy eltérő megállapítást tartalmaz az Indokolás következő pontjának megállapítása: „*megállapítható, hogy az indítványozónak az alkotmányjogi panaszában állított alapjog-sérelem nem hozható összefüggésbe a bíróságok, illetve a NAV tevékenységével, eljárásával.*”⁶ Ugyanis míg az előző megállapítások értelme az, hogy nem történt hátrányos megkülönböztetés, ez a kijelentés már azt hordozza, hogy történt ugyan alapjog-sérelem, de ennek oka nem a NAV (és a bíróságok) eljárása. Ez az aprónak tűnő, de valójában lényeges különbség vezet a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség vizsgálatához.

Az érvelés a döntés ezen részében szinte újraindul: a bírák ismét felidézik, hogy a gondolat, lelkiismeret és vallás szabadságát az Alaptörvény minden megkülönböztetés nélkül biztosítja, valamint azt is, hogy ugyan a vallási közösségek helyzetében eltérések mutatkoznak, azonban követőik között erre való hivatkozással sem tehető különbség a szabad vallásgyakorláshoz fűződő jog tekintetében.⁷ Az elvi tételeket a konkrét problémára vonatkoztatva a testület rámutat, hogy a szabályozás eredményeként a bevett egyházak követői jövedelemadójuk 1%-át felajánlhatják, míg a vallási tevékenységet végző szervezetek tagjai számára hasonló lehetőség nem áll rendelkezésre. A bíróság álláspontja szerint ebben az esetben a megkülönböztetés indokoltságát a hívők összessége vonatkozásában kell vizsgálni, akik azonban homogén csoportot alkotnak. Ebben az esetben tehát „*a jogalkotó nem különböző vallási közösségek között ténylegesen fennálló különbségeket ismer el, hanem különböző vallási közösségek tagjai között tesz (indokolatlan) különbséget.*”⁸ S míg az egyes vallási szervezetek eltérő kezelése indokolható lehet a tényleges különbözőségekkal, a

⁴ Indokolás [33]

⁵ Indokolás [34]

⁶ Indokolás [35]

⁷ Indokolás [40]

⁸ Indokolás [42]

diszkrimináció a személyek között ésszerűtlen és indokolatlan. Itt érdemes megjegyezni, hogy bár alapvető jog sérelméről van szó, a testület mégsem a szükségességi-arányossági tesztet alkalmazza, hanem az alapvetően nem alapjogok érvényesülésével összefüggő hátrányos megkülönböztetés elbírálására kifejlesztett ésszerűségi tesztet.⁹

Végül a bírák arra a megállapításra jutnak, hogy az, hogy a hívők egy része számára a hatályos jogi szabályozás nem teszi lehetővé, hogy rendelkező nyilatkozatuk kedvezményezettjeként valamennyi vallási közösség közül választhassanak, mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenes helyzetet eredményez.

A határozathoz Stumpf István és Pokol Béla alkotmánybírák párhuzamos indokolást, Salamon László pedig különvéleményt fűzött. Stumpf István – stílszerűen a kösziklára és homokra épített ház példázatának felidézésével – arra az érvelési hibára kívánt rámutatni, hogy az indokolás egy bizonyos pontján a testület indokolásában nem az Alaptörvény rendelkezéseire, hanem hatósági és bírósági jogértelmezések kritika nélküli átvételére támaszkodott.¹⁰ Ennek a konkrét esetbeli jelentősége az, hogy – Stumpf álláspontja szerint – a hitközség jelenleg a hatósági állásponttal szemben nem vallási tevékenységet végző szervezetnek minősül, hanem jogállása függő, hiszen az országgyűlés, immár több mint 1000 napja (!), elutasító döntést sem hozott az egyházzá minősítési kérelemmel összefüggésben.¹¹

Pokol Béla arra hívja fel a figyelmet, hogy – szemben az Alkotmánybíróság 2013 óta következetesen képviselt álláspontjával – helytelen az a megállapítás, amely szerint a korábbi Alkotmány és az Alaptörvény jelentős eltéréseket tartalmaz a vallásszabadság vonatkozásában. Az Alaptörvény ugyanis elválasztás helyett különvált működésről és az ötödik módosítás óta „együtműködésre alkalmasság”-ról szól. A sarkalatos szabályozás követelménye sem a vallásszabadság, mint egyéni alapjog gyakorlásának feltételeire vonatkozik immár, hanem annak kollektív aspektusára. Az alkotmánybíró végső soron arra kíván rámutatni, hogy a testületnek ez a gyakorlata *„megakadályozhatja azt, hogy e kérdéskör részleteit önálló érvelések felkutatásával és ismételt végig gondolásával alakítsuk ki a jövőben.”*¹²

Salamon László különvéleményében kifejti, hogy nem ért egyet a többségi határozatnak a mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet megállapító rendelkezéseivel. Salamon szerint ugyanis a jogi szabályozás célja és eredménye is az, hogy az 1%-os felajánlás lehetőségével a bevett egyházak javára lehet élni, míg más vallási szervezetek javára nem, amely egyértelműen a vallásszabadságot érintő diszkriminatív szabályozás.¹³ Ezért véleménye szerint a testületnek az Abtv. 26.§ (1) szerinti normakontroll-eljárás keretében *pro futuro* hatállyal kellett volna megsemmisítenie a vitatott adójogi szabályozást.

⁹ Lásd erről: Solyom László: Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon. Osiris Kiadó, Budapest 2001. 410. o.

¹⁰ Hasonló érvelési hibák elemzéséhez lásd: Tóth Gábor Attila: Túl a szövegen. Osiris Kiadó, Budapest 2009. 88-97. o.

¹¹ Stumpf István párhuzamos indokolása [60]

¹² Pokol Béla párhuzamos indokolása [47]

¹³ Salamon László különvéleménye [64] – [67]